

УДК 336.7

*Ярослав Шимко***РЕГУЛЮВАННЯ ПОСЛУГ У СИСТЕМІ
НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ***Ярослав Шимко***РЕГУЛИРОВАНИЕ УСЛУГ В СИСТЕМЕ
НЕГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕНСИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ:
НАЦИОНАЛЬНЫЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ АСПЕКТ***Yaroslav Shimko***REGULATION OF SERVICES IN THE SYSTEM
OF NON-GOVERNMENTAL PENSION PROVISION:
NATIONAL AND INTERNATIONAL ASPECT**

У статті доведено необхідність дослідження регулювання послуг у системі недержавного пенсійного забезпечення, що відповідає світовим стандартам. Запропоновано відносити до регулювання цих послуг нормативно-правову базу, специфіку діяльності суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення, а також заходи, що спрямовані на вдосконалення та розвиток цієї системи в Україні. Проаналізовано національні та міжнародні класифікатори фінансових послуг у частині послуг у системі недержавного пенсійного забезпечення. Запропоновано відносити до ринків фінансових послуг у вітчизняних нормативно-правових актах страхові, банківські та інші фінансові послуги (крім страхування), а також інвестиційні ринки.

Ключові слова: система; недержавне пенсійне забезпечення; фінансові послуги; регулювання; пенсійні фонди; страхові організації; банківські установи; ринки.

Табл.: 1. Бібл.: 9.

В статті доведена необхідність дослідження регулювання послуг у системі недержавного пенсійного забезпечення, що відповідає світовим стандартам. Предложено відносити до регулювання цих послуг нормативно-правову базу, специфіку діяльності суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення, а також заходи, спрямовані на вдосконалення та розвиток цієї системи в Україні. Проаналізовані національні та міжнародні класифікатори фінансових послуг у частині послуг у системі недержавного пенсійного забезпечення. Предложено відносити до ринків фінансових послуг у вітчизняних нормативно-правових актах страхові, банківські та інші фінансові послуги (крім страхування), а також інвестиційні ринки.

Ключевые слова: система; негосударственное пенсионное обеспечение; финансовые услуги; регулирование; пенсионные фонды; страховые организации; банковские учреждения; рынки.

Табл.: 1. Библ.: 9.

The article proves the necessity to study regulation of the services in the system of non-governmental pension provision that will meet the world standards. It is proposed to attribute to the regulation of these services the legal framework, specifics of the activities of non-governmental pension provision entities, as well as the measures aimed at improving and developing this system in Ukraine. National and international classifications of the financial services in the part of the services in the system of non-governmental pension provision are analysed. It is proposed to include insurance, banking and other financial services (except insurance) in the domestic legal acts, as well as investment markets.

Keywords: system; non-state pension provision; financial services; regulation, pension funds; insurance organizations; banking institutions; markets.

Table: 1. References: 9.

JEL Classification: G20

Постановка проблеми. Недержавне пенсійне забезпечення (далі – НПЗ) реалізується через страхові компанії, пенсійні фонди та банківські установи, компанії з управління активами, адміністраторів пенсійних фондів, зберігачів та інші організації. Всі вони пов'язані з фінансовою та страховою діяльністю, зокрема послугами у системі НПЗ згідно з чинним законодавством. При цьому ці послуги є складовою системи більш високого порядку – ринку фінансових послуг.

З метою кращого розуміння економічної природи системи НПЗ окремого дослідження потребує регулювання послуг у цій системі, що враховуватиме нормативно-правову базу, специфіку діяльності суб'єктів НПЗ, а також заходи, що спрямовані на вдосконалення та розвиток системи НПЗ в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення питань, пов'язаних із теоретичними аспектами функціонування системи НПЗ, набуло широкого висвітлення у науковій літературі, зокрема, у працях таких дослідників, як О. Гаманкова, М. Дубина,

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

В. Левченко, Д. Леонов, С. Львовчкін, С. Науменкова, С. Міщенко, Н. Ткаченко, С. Хоружий, Л. Ширинян та інших. Відносно послуг у системі НПЗ не існує єдності у визначенні їхньої сутності та специфіки, недостатньо розроблені питання, що пов'язані з регулюванням цих послуг, особливо з урахуванням зарубіжного досвіду.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження специфіки регулювання послуг у системі НПЗ, національних і міжнародних класифікаторів фінансових послуг у частині страхових, банківських та інших послуг.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 р. № 1057-IV, система НПЗ – це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат [1]. Регулювання послуг у системі НПЗ являє собою сукупність необхідних для їх провадження та розвитку правових, організаційних і економічних умов. На нашу думку, в Україні воно включає:

1. Нормативно-правову базу з віднесенням до неї Конституції України, Господарського і Цивільного кодексів, Законів України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства», «Про банки і банківську діяльність», «Про страхування», «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та інші нормативні акти;

2. Суб'єкти:

– представницький (Верховну Раду України) та виконавчий орган влади (Кабінет Міністрів України);

– уповноважених центральних органів виконавчої влади, зокрема Національний банк України, Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, Державну службу фінансового моніторингу, Державну фіскальну службу України, Анти-монопольний комітет;

– дорадчо-консультативні органи при Президентові України, зокрема Національний інститут стратегічних досліджень, Національну академію державного управління при Президентові України, Комітет з економічних реформ, Координаційний центр з упровадження економічних реформ;

– наукові, громадські та професійні інститути, зокрема Національну академію наук України, Український інститут розвитку фондового ринку України, Українську асоціацію інвестиційного бізнесу, Асоціацію «Українські фондові торговці», Професійну асоціацію учасників ринків капіталу та деривативів, Лігу страхових організацій України, Українську федерацію страхування, Федерацію страхових посередників, Асоціацію «Страховий бізнес», Національну асоціацію недержавних пенсійних фондів України та адміністраторів недержавних пенсійних фондів, Українську асоціацію адміністраторів пенсійних фондів;

– фінансових посередників, які провадять організаційні, юридичні та інші передбачені законодавством дії, що спрямовані на здійснення НПЗ фізичних осіб, – пенсійні фонди, страхові організації, банківські установи;

– інші суб'єкти: вкладників і учасників пенсійних фондів, учасників накопичувальної системи пенсійного страхування; вкладників пенсійних депозитних рахунків; учасників НПЗ; засновників пенсійних фондів; роботодавців-платників корпоративних пенсійних фондів; адміністраторів пенсійних фондів; компанії з управління активами; зберігачів; аудиторів; осіб, які надають консультаційні та агентські послуги відповідно до Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення».

3. Заходи, що спрямовані на удосконалення та розвиток системи НПЗ в Україні. Вони включають: а) міжнародні рекомендації: Міжнародної організації комісій з цінних па-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

перів (International Organization of Securities Commissions — IOSCO) – у сфері ринку цінних паперів; Базельського комітету з банківського нагляду (Basle Committee on Banking Supervision) і Basle III – для банків; Міжнародної асоціації органів страхового нагляду (International Association of Insurance Supervisors – IAIS), Директиви Європейського Парламенту та Ради № 2009/138/ЄС від 25.12.2009 р. щодо здійснення діяльності зі страхування та перестрахування (Solvency II) – для страхових організацій; б) Міжнародної асоціації органів нагляду за державними пенсійними фондами (International Organization of Pension Supervisors – IOPS) – для недержавних пенсійних фондів;

– державні стратегії, програми та концепції: Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»; Комплексну програму розвитку фінансового сектору; Стратегію реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015–2020 рр.; Стратегію розвитку пенсійної системи; Програму розвитку фондового ринку України на 2015–2017 рр.; Стратегію розвитку страхового ринку України на 2012–2021 рр.; Програму розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні; Концепцію державної цільової економічної програми модернізації ринків капіталу в Україні; Концепцію запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами; Концепцію забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері.

Послуги у системі НПЗ віднесено до фінансових згідно зі ст. 4 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» у редакції від 01.01.2017 р. № 2664-14 [2]. При цьому самі фінансові послуги трактуються як «операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів» [2]. Варто зауважити, що вітчизняна фінансова та страхова діяльність базується на тому, що послуги надаються споживачу, натомість міжнародна – продаються покупцям (споживачам). Нині виключенням є Класифікація видів економічної діяльності України (КВЕД), де виробництво послуг забезпечується в усіх інституційних секторах економіки [3]. Загалом термін «виробництво» безпосередньо відноситься до сфери послуг, продукція якої є результатом економічної діяльності, і є узагальнюючим терміном для позначення як товарів, так і послуг.

Послуги у системі НПЗ мають специфічні риси та включаються у системи вищого порядку. Так, експертами МВФ [4] фінансова послуга трактується як трансакція для отримання фінансового товару. У ГАТС [5] вона є будь-якою послугою фінансового характеру, що пропонується постачальником фінансових послуг будь-якої країни-члена. Співпраця України із СОТ вимагає імплементації відповідних стандартів. Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, брала участь в узгодженні Графіка специфічних зобов'язань України в секторі «Фінансові послуги» у частині підсектору «Послуги страхування та послуги, що мають відношення до страхування». У цих межах було також укладено Угоду, у якій наведено перелік фінансових послуг, у нормативно-правовому регулюванні яких Україна має забезпечити співставність з правовими нормами ЄС [7, с. 37].

В Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та європейськими співтовариствами та їх державами-членами [6] під фінансовою послугою розуміється будь-яка послуга фінансового характеру, що її надає фінансова установа будь-якої сторони. Українські дослідники Д. Леонов, С. Львовичкін і С. Хоружий роблять висновок про «... приблизний збіг видів фінансових послуг, що встановлені українським законодавством із законодавством країн, де існують ефективні ринки фінансових послуг» [7, с. 30]. Проте класифікації фінансових послуг, зокрема у сфері НПЗ, суттєво відрізняються від відповідного переліку СОТ і ЄС (таблиця).

Таблиця

Класифікатори фінансових послуг у частині послуг у системі НПЗ

Керівництво зі статистики міжнародної торгівлі послугами	Угода про партнерство та співробітництво між Україною та європейськими співтовариствами та їх державами-членами	Генеральна угода про торгівлю послугами	Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»
Страхові послуги Страховання життя і пенсійне забезпечення. Страховання вантажів. Інші види прямого страхування. Перестраховання. Страхові послуги, допоміжні послуги	Усі види страхування та послуги, що надаються у зв'язку зі страхуванням Пряме страхування. Повторне страхування і ретроцесія. Посередництво у галузі страхування. Допоміжні послуги в галузі страхування	Страхові послуги та ті, що пов'язані зі страхуванням Пряме страхування (зокрема спільне страхування): Пере-страхування і передача частини операцій. Страхове посередництво. Допоміжні послуги щодо страхування	Послуги у сфері страхування та у системі накопичувального пенсійного забезпечення
Банківські та інші фінансові послуги Послуги з фінансового посередництва, крім інвестиційних послуг банків, послуг зі страхування і НПЗ. Інші банківські інвестиційні послуги. Послуги з управління портфелем. Послуги зі зберігання. Оперативні послуги, що пов'язані з фінансовими ринками. Послуги, що пов'язані з регулюванням діяльності фінансових ринків. Інші послуги, що пов'язані з організацією фінансових ринків. Послуги з фінансових консультацій	Банківські та інші фін. послуги (крім страхування) Приймання вкладів та інших виплачуваних коштів від населення. Управління активами. Надання та передача фінансової інформації, обробка фін. даних та надання відповідного програмного забезпечення установами, які надають інші фінансові послуги	Банківські та інші фінансові послуги (за винятком страхування) Прийом від населення депозитів та інших грошових коштів, що належать до сплати. Управління активами. Забезпечення і передача постачальникам інших фінансових послуг, фінансової інформації та програмного забезпечення для обробки фінансових даних та іншого програмного забезпечення. Консультаційні, посередницькі та інші допоміжні фінансові послуги з усіх видів діяльності	Банківські та інші фінансові послуги За-лучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення. Професійна діяльність на ринку цінних паперів, що підлягає ліцензуванню

Джерело: складено автором на основі [2; 5; 6; 8].

«Впровадити такі норми в українську практику є дуже складним процесом, але потрібно усвідомлювати, що всі євроінтеграційні плани стосовно ринку фінансових послуг будуть марними без гармонізації і уніфікації систем норм і стандартів щодо надання фінансових послуг» [9], і у досліджуваній системі НПЗ. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів. Виникає необхідність класифікувати фінансові послуги на три групи: а) страхові; б) банківські та інші фінансові послуги (крім страхування); в) інвестиційні.

Висновки і пропозиції. Регулювання послуг у системі НПЗ являє собою сукупність необхідних для їх провадження та розвитку правових, організаційних і економічних умов. В Україні воно включає нормативно-правову базу, специфіку діяльності суб'єктів НПЗ, а також заходи, що спрямовані на вдосконалення та розвиток системи НПЗ в Україні. При цьому класифікації фінансових послуг, зокрема у сфері НПЗ, суттєво відрізняються від відповідного переліку СОТ і ЄС. З метою правильного віднесення послуг у системі НПЗ пропонується широка класифікація фінансових послуг на: стра-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

хові, банківські та інші фінансові послуги (крім страхування), а також інвестиційні. Це дозволить проводити ґрунтовні дослідження НПЗ в Україні, роботи відповідні висновки та активізувати ринок послуг у сфері НПЗ.

Список використаних джерел

1. *Про недержавне пенсійне забезпечення* [Електронний ресурс] : Закон України від 9 липня 2003 року № 1057-IV. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=5&nreg=1057-15>.
2. *Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг* [Електронний ресурс] : Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2664-14>.
3. *Класифікація видів економічної діяльності (ДК 009:2010)* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. *The International Monetary Fund (IMF)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org>.
5. *Генеральна угода про торгівлю послугами* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_017.
6. *Угода про партнерство та співробітництво між Україною та європейськими співтовариствами та їх державами-членами* [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_012.
7. *Розвиток фінансових посередників у турбулентних умовах функціонування національної економіки* : колективна монографія / за заг. ред. В. П. Ільчука. – Чернігів : ЧНТУ, 2017. – 200 с.
8. *Руководство по статистике международной торговли услугами*: [статистические документы]. – Женева, Люксембург, Нью-Йорк, Париж, Вашингтон : О.К., 2004. – 200 с.
9. *Відповідність законодавства України у сфері фінансового сектора світовим правовим нормам* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/86/1/056_IR.pdf.

References

1. Pro nederzhavne pensijne zabezpechennia [On non-state pension provision]. № 1057-IV (09.07.2003). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=5&nreg=1057-15>.
2. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh [On Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets]. № 2664-III (12.07.2001). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2664-14>.
3. Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diialnosti (DK 009:2010) [Classification of types of economic activity (GK 009:2010)]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. The International Monetary Fund (IMF). Retrieved from <http://www.imf.org>.
5. Heneralna uhoda pro torhivliu posluhamy [General Agreement on Trade in Services]. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_017.
6. Uhoda pro partnerstvo ta spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta evropeiskymy spivtovarystvamy ta ikh derzhavamy-chlenamy [Agreement on partnership and cooperation between Ukraine and European communities and their member states]. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_012.
7. Ilchuk, V. P. (Ed.) (2017). *Rozvytok finansovykh poserednykiv u turbulentnykh umovakh funktsionuvannia natsionalnoi ekonomiky [Development of financial intermediaries in the turbulent conditions of functioning of the national economy]*. Chernihiv: ChNTU [in Ukrainian].
8. *Rukovodstvo po statystyke mezhdunarodnoj torhovly usluhamy [Manual on Statistics of International Trade in Services]* (2004). Geneva, Luxembourg, New York, Paris, Washington: OK [in Russian].
9. Vidpovidnist zakonodavstva Ukrainy u sferi finansovoho sektora svitovym pravovym normam [Compliance of Ukrainian legislation in the financial sector with world legal standards]. Retrieved from http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/86/1/056_IR.pdf.

Шимко Ярослав Романович – аспірант кафедри фінансів, Університет державної фіскальної служби України (вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, 08201, Україна).

Шимко Ярослав Романович – аспірант кафедри фінансів, Університет государственной службы Украины (ул. Университетская, 31, г. Ирпень, 08201, Украина).

Shimko Yaroslav – PhD student of the Department of Finance, University of Public Service of Ukraine (31 Universitetska Str., 08201 Irpin, Ukraine).

E-mail: 071065@ukr.net